

Hoog van de Toren

Jelte Olthof

Het 'verraad der intellectuelen'

In onderstaande Hoog van de Toren bepleit redactielid Jelte Olthof waarom een verkiezing als die van de grootste Nederlander aller tijden door historici niet serieus genomen moet worden.

Pim Fortuyn is de grootste Nederlander aller tijden. Althans, zo oordeelde dát deel van de Nederlandse bevolking dat de afgelopen maanden de moeite nam om deze prestigieuze titel aan hun favoriet te doen toekomen. Met zo'n controversiële uitkomst mag je verwachten dat het oordeel van de Nederlandse bevolking niet onomstreden blijft. Want wat heeft Pim Fortuyn nou helemaal voor Nederland betekend, zo houdt Frans Smits, hoofdredacteur van Historisch Nieuwsblad, ons voor.¹ Ook Fortuyns ambassadeur,² Youri Albrecht, stelt vast dat diens verkiezing tot grootste Nederlander eerder een indicatie is van het slechte Nederlandse geschiedenisonderwijs, dan van zijn bijdrage aan de loop van de geschiedenis. Smits sluit zich hierbij aan door te verkondigen dat: 'de uitslag beschamend [is]. In het buitenland zullen ze zich doodlachen.'³ Is Pim Fortuyns overwinning, zo gaat Albrecht verder, niet vooral een indicatie van de ontevredenheid van de Nederlandse bevolking met de situatie in Den Haag? Dat hiermee de Haagse 'klik' ook Fortuyns verkiezing tot grootste Nederlander wordt verweten, mag een welkome afwisseling heten voor alle andere 'verschrikkingen' die ze ons aangedaan hebben.

Met zijn kritische beschouwing van het historisch besef en de politieke ontevredenheid van de Nederlanders relativeert Albrecht het belang van de titel van grootste Nederlander aller tijden. Hiermee stelt hij indirect en misschien ongewild dat het Nederlandse volk helemaal geen autoriteit is op dit gebied. Dit is de fundamentele reden waarom een verkiezing als deze

1 J. Blokker, 'Slikken' *de Volkskrant* (7 november 2004) 3.

2 Leder van de tien kandidaten die de voorrondes van de verkiezing overleefden kregen een ambassadeur toegewezen die de grootsheid van de kandidaat ten overstaande van de andere ambassadeurs moest bepleiten.

3 Blokker, 'Slikken', 3.

totaal geen historisch belang dient. Want alle indicaties voor onze huidige samenleving ten spijt, deze verkiezing zegt bitter weinig over welke historische persoon de belangrijkste bijdrage aan Nederland heeft geleverd. Om deze persoon aan te wijzen zal een beroep moeten worden gedaan op een groep welke een genuanceerder en objectiever oordeel kan vellen; historici.

Immers, voor een medisch advies of een oordeel over de economische staat van ons land gaan we toch ook niet te rade bij het Nederlandse volk als collectief? Integendeel, daarvoor wenden we ons tot specialisten die vanuit hun achtergrond in staat zijn een beter oordeel te geven dan een leek. Waarom wordt de autoriteit van de Nederlandse bevolking inzake de grootste nationale historische figuur dan niet meteen in twijfel getrokken? Omdat we allemaal Nederlander zijn en niet arts? Hieruit spreekt de veronderstelling dat het Nederlands burgerschap gepaard gaat met grote kennis van de nationale geschiedenis, waartoe recentelijk onderzoek naar het historische besef van politici alleen al geen aanleiding geeft.

Naar mijn mening ligt het antwoord op de vraag waarom de Nederlandse bevolking als autoriteit geraadpleegd wordt in het feit dat ze zich het afgelopen decennia, onterecht, meer als zodanig is gaan profileren en geprofileerd wordt. Dit proces, waaraan Pim Fortuyn niet in de laatste plaats heeft bijgedragen, staat haaks op de oorspronkelijke gedachte achter het raadplegen van de natie als collectief. Zoals de Franse politicoloog Bernard Manin aangeeft, verkozen de vroege representatieve regeringen van de achttiende eeuw volksraadplegingen inzake het aanstellen van bestuurders boven de andere en betere procedure van loting onder een elite, omdat dit een basis van verplichting opleverde. Alleen via verkiezingen onder (een deel van) het volk konden bestuursambten verdeeld worden met ieders toestemming, omdat iedereen gehoord werd.⁴

Tegenwoordig lijkt dit inzicht ver te zoeken. De parlementaire democratie wordt gepresenteerd als het beste politieke systeem, omdat de bevolking, en niet een elite, de macht heeft. Het volk is soeverein omdat zij het beste in staat is de bestuurders te kiezen, en het beste weet wat goed is voor Nederland. Manins analyse bewijst dat deze gedachtegang fout is omdat er wel degelijk betere manieren zijn om een bestuurder te kiezen.⁵ Toch is dit denkbeeld er debet aan dat veel Nederlanders, als collectief, tegenwoordig denken meer

4 B. Manin, *The principles of representative government* (Cambridge 1997) 83, 85-86.

5 Manin, *The principles of representative government*, 232.

verstand van zaken te hebben dan de gevestigde autoriteiten.

Hoewel hard te maken valt dat deze ontwikkeling zich al vele malen eerder in de geschiedenis heeft voortgedaan, krijg ik het idee dat we nu in een stroomversnelling zijn geraakt die door de politiek zelf in werking is gesteld. Nog geen drie jaar geleden riepen nieuwe partijen als Leefbaar Nederland en de Lijst Pim Fortuyn dat de kloof tussen bevolking en politiek tot problemen leidde, waarvan de mislukte integratie de belangrijkste was. Door naar de bevolking te luisteren, in plaats van achterkamertjespolitiek te bedrijven, had dit voorkomen kunnen worden, zo was hun boodschap.

Sindsdien vallen politici, vooral in verkiezingstijd, over elkaar heen om te bewijzen dat zij het dichtst bij de bevolking staan. Deze 'nieuwe politiek' heeft er toe geleid dat bestuurders en parlementariërs, die als autoriteit over politiek toch beter zouden moeten weten, het superieure politieke oordeel van de bevolking erkennen en hun eigen mandaat daarmee een serieuze klap toekennen.

Dat de verkiezing van de grootste Nederlander aller tijden wordt overgelaten aan de Nederlandse bevolking is in dit verband dan ook helemaal niet opmerkelijk. Dat ze daarentegen wordt beschouwd als serieuze verkiezing met een historisch correcte uitslag stuit mij tegen de borst. Wederom zie ik dit als verantwoordelijkheid van de autoriteit: de historicus. Want hoewel mensen als Frans Smits⁶ en Maarten van Rossem, die toch een behoorlijk gedeelte van het publieke gezicht van de Nederlandse geschiedwetenschap vertegenwoordigen, een verkiezing van grootste Nederlander afwijzen, doen ze er toch mooi aan mee. In het oktobernummer van *Historisch Nieuwsblad* siert de verkiezing prominent de voorkant, en van Rossum kwam, toen de KRO daarom vroeg, maar al te graag naar de studio voor de live-uitzending.

Dit 'verraad der intellectuelen', zoals Egbert Dommering het dramatisch noemt⁷ is naar mijn mening de belangrijkste reden van het voortbestaan van de valse autoriteit die van de mening van de bevolking uitgaat. Hiermee probeer ik mensen als collectief niet hun bijdrage aan een discussie te ontfegen, maar de autoriteit die hen inzake het eindoordeel wordt gegeven

6 Het *Historisch Nieuwsblad* was als organisatie bij de verkiezing betrokken, maar dit neemt niet weg dat Frans Smits meteen na Fortuyns verkiezing de aangehaalde uitspraak deed en zich dus distantieerde.

7 E. Dommering, 'Opinie en debat', *NRC Handelsblad* (20 november 2004) 17. De term is oorspronkelijk afkomstig van Julien Benda.

aan de kaak te stellen. Vanwege dit gebrek aan autoriteit kan niemand de uitslag van deze, of andere overeenkomstige, verkiezing(en) serieus nemen, laat staan er berusting in vinden.